

Екзегеза Іс. 66:10-14

Контекст

Зрозуміти зміст цього уривку повною мірою можна лише з перспективи усієї Книги пророка Ісаї, а то й з ширшого погляду на ту велику збірку текстів Старого Завіту, яку називають Пророками. Ці книги не стільки розповідають про історію Божого народу Ізраїля, скільки містять звістки, які Господь передавав через пророків. Час написання більшої частини Пророків припадає на епоху так званого Розділеного Царства, коли єврейський народ був розділений між двома царствами Юдою та Ізраїлем (від VIII до VI ст. до Р. Х.; див. 1–2 Царств та 1–2 Хронік). Лише три останні пророчі книги – Огія, Захарії та Малахії – з'явилися тоді, коли єврейської державності вже не було, тобто після Вавилонського полону (після 539 р. до Р. Х.).

Книгу пророка Ісаї разом із книгами пророків Єремії та Єзекіїля називають Великими Пророками, і не лише через великий обсяг, але й через значущість їхнього змісту. Книга пророка Ісаї є однією з найбільш значущих та помітних книг Старого Завіту, найчастіше цитованою в Новому Завіті, оскільки тут міститься чимало пророцтв про прихід Месії, Його страждання й настання Божого Царства.

У ній можна виокремити три великі частини, що відрізняються за спрямуванням Божих звісток. У першій частині (розділи 1—39) основні події та пов'язані з ними звістки пророка відносяться до періоду правління юдейських царів Уззії, Йотама, Ахаза та Єзекії, тобто від 740 до 701 рр. до Р. Х. Тут міститься чимало пророцтв про прихід Месії – Божого Визволителя – та настання Його Царства (див. 7:14–16; 9:6–7; 11:1–16).

Другу частину (розділи 40—55) ще називають Книгою Втіхи. Ізраїль представлений тут як розсіяний народ, що перебуває у полоні в інших народів і який Господь обіцяє зібрати знову. Тут згадується перський цар Кир (559–530 рр. до Р. Х.) як визволитель євреїв. Месія постає як Слуга Господній, Який страждатиме, але виконає доручену Богом справу спасіння (див. 42:1–9; 49:1–13; 52:13—53:12).

Досліджуваний нами уривок належить до третьої частини (розділи 56—66), звістки якої звернені до Єрусалима, міста Божого, чия слава перевищить славу всіх міст світу в часи Месії. Пророк докоряє мешканцям Юдеї та Єрусалима за їхні гріхи, але водночас втішає їх пророцтвом про майбутнє. Месія представлений тут як Утішитель Ізраїлю (див. 61:1–3). Імовірно, ідеться про Єрусалим після Вавилонського полону, який не був таким величним, як у часи царів Давида й Соломона.

Текст і переклад

Радійте з Єрусалимом, *столицею*, і веселіться нею,
усі, хто її любить;
радійте з нею радістю невимовною,
усі, що ридаєте за нею!
Бо будете ссати *молоко*
й насититесь із грудей її втіхи;
бо ви будете всмоктувати й насолоджуватись
із багатства її *материнських* перс.
Бо так говорить Господь:
«Ось, немов ріку, Я поширюю на неї мир
і славу народів – як повноводний потік;
ви ссатимите її *молоко*, вас носитимуть на руках
і на колінах вас будуть голубити.
Як втішає когось мати,
так Я втішатиму вас;
і ви будете втішені в Єрусалимі».

Ви *це* побачите й звеселиться ваше серце,
і, мов трава, розквітнуть ваші кості;
Господня рука стане відомою Його слугам,
і Він розгнівається на Своїх ворогів.

Єрусалим зображений тут як матір, до якої прилинуть її розпорошені по світу діти. Жіночий образ Єрусалима був цілком зрозумілий у культурній та мовній картині єврейського світу, оскільки місто в давньоєврейській мові – жіночого роду (це не *воно*, як в українській, а *вона*). Вона, славна столиця, збере своїх дітей, вони прилинуть до її грудей і «ссатимуть молоко» у неї на колінах, її мир (тобто, повнота благ і спокій) буде текти безупинно «як ріка». Цю звістку мали отримати євреї, що прибули до розореного халдеями Єрусалима, і мали його відбудовувати. Його тодішній стан видавався їм жалюгідним, порівняно з колишньою славою міста, тож Господь втішав їх.

Більше того, Бог порівнює Себе Самого з матір'ю, яка втішатиме своїх колись загублених, а тепер знайдених дітей в Єрусалимі. Жіночий образ по відношенню до Бога – вкрай рідкісне явище для Старого Завіту, де Господь переважно порівнюється з Царем, Вождем, Володарем, Батьком. У такий

спосіб, пророк Ісаїя звертається до емоційного аспекту скорботи Ізраїлю, втішаючи їх материнською втіхою.

Новозавітня перспектива

Єрусалим як «наша матір» згадується в Посланні апостола Павла до Галатів: «А небесний Єрусалим – вільний, і він є нашою матір'ю» (Гал. 4:26, НПУ). Мотиви апостола Павла у цьому фрагменті збігаються з тими, які представлені в Книзі Ісаї, і навіть більше. Цитуючи Іс. 54:1, де пророк втішає Матір-Єрусалим через її неплідність (її дітей забрано в полон) та покинутість чоловіком (Бог прогнівався на неї) й обіцяє «більше дітей» у майбутньому, апостол розширює есхатологічну перспективу: дітьми Єрусалими будуть не лише зібрані ізраїльтяни, а й безліч праведників віри, що знайдуть втіху на її лоні.

Такий самий мотив знаходимо й у Посланні до Євреїв: «Але ви наблизилися до гори Сіон, до міста живого Бога – небесного Єрусалима, до безлічі ангелів у радісному зібранні, до Церкви первістків, записаних на небі, до Бога, Який є Суддею для всіх, до духів праведників, що стали досконалыми, до Ісуса – Посередника Нового Завіту, і до крові для кроплення, яка промовляє краще, ніж кров Авеля» (Євр. 12:22-24). Єрусалим тут уособлює перемогу й вічну радість усіх спасених, з усіх народів і племен, утішених і благословених навіки Богом.

У часи апостолів земний Єрусалим був нікчемно малим провінційним містом, яке не могло зрівнятися з потужними центрами тодішньої греко-римської цивілізації – Римом, Афінами, Александрією чи Антиохією. Але саме цей убогий і принижений стан був символом прихованої слави, яка розкриється в майбутньому, і в сяйві якої померкне уся велич плинного світу. Саме тому Єрусалим представлено в Книзі Об'явлення (21) як славне місто, «наречену Агнця» (знову жіночий образ), де «народи будуть ходити в його світлі».

Образ Єрусалима – це глибокий символ нинішнього приниження Божого народу, яке обернеться вічною славою і радістю в майбутньому.